

وزارت صنعت، معدن و تجارت
مرکز ملی فرش ایران

دانشنامه فرش ایران

بازنگری و اصلاح زیر نظر هیئت علمی تخصصی منتخب مرکز ملی فرش ایران

کتاب اول

فصل اول: دارو ابزار

فصل دوم: مواد اولیه

فصل سوم: رنگ

بخش اول: رنگ‌ها

بخش دوم: رنگ

بخش سوم: شیمی رنگ

بخش چهارم: رنگ‌ریزی

مؤلف: احمد دانشگر

دانشنامه فرش ایران ۱

سرشناسه	: دانشگر، احمد، ۱۳۱۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: دانشنامه فرش ایران / مولف احمد دانشگر ؛ بازنگری و اصلاح زیر نظر هیئت علمی تخصصی منتخب مرکز ملی فرش ایران ؛ ویراستار مسعود فریامنش.
وضعیت ویراست	: [ویراست ۲].
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات سبک زندگی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۴ ج.: مصور.؛ ۲۹×۲۲ س.م.
شابک	: دوره: ۲-۵-۹۶۱۶۱-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰
	: ج. ۱: ۴-۱-۹۶۱۶۱-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰ ؛ ج. ۲: ۱-۲-۹۶۱۶۱-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰
	: ج. ۳: ۸-۳-۹۶۱۶۱-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰ ؛ ج. ۴: ۵-۴-۹۶۱۶۱-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: قالی و قالیبافی — ایران — دایره المعارفها
موضوع	: Carpets — Iran — Encyclopedias
موضوع	: قالی و قالیبافی — ایران — اصطلاحها و تعبیرها
موضوع	: Carpets — Iran — Terminology
شناسه افزوده	: فریامنش، مسعود، ویراستار
شناسه افزوده	: مرکز ملی فرش ایران
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ۹۲۶/الف / NK۲۸۰۹
رده بندی دیویی	: ۷۴۶/۷۹۵۵۰۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۰۳۵۰۸

سبک زندگی

دانشنامه فرش ایران (کتاب اول)

مؤلف: احمد دانشگر

ویراستار: مسعود فریامنش

حروف چینی: مؤسسه فرهنگی دانش

طراح و صفحه آرا: مریم حسن زاده

طرح روی جلد: ابوالفضل جهان مهین

چاپ اول: زمستان ۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سینانقش

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۱۶۱-۱-۴ / شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۱۶۱-۵-۲

نشانی مرکز ملی فرش ایران: تهران، سعادت آباد، پایین تر از میدان کاج،

خیابان کیان (۱۳)، بعد از اولین تقاطع، شماره ۱۵

شماره تماس: ۵ - ۲۲۱۴۲۷۳۰

رایانامه: info@incc.ir ، تارنما: www.incc.ir

انتشارات سبک زندگی

sabkezendegipub@gmail.com

پیشگفتار

سپاس بی‌قیاس حق تعالی را که به ما توفیق بخشید تا پس از سالیان دراز جستجو و تفحص، به یکی از خواسته‌های بزرگ فرهنگی جامعه، برای شناخت بیشتر فرش دستباف ایران، جلای عمل پوشیم و این موهبت نصیب مرکز ملی فرش ایران گردید.

هنرمندان و صنعتگران، طی قرون متمادی در جهت اعتدالی فرش‌بافی و هنرهای وابسته به آن، کوشیده‌اند و با مهارت و ذوق کم‌مانند خود آن را پربار کرده‌اند. فرش ایران چه از نظر تولید و چه در مسیر عرضه به بازار و تجارت و فعالیت‌های اقتصادی، در طول تاریخ، از فرهنگ ویژه‌ای برخوردار بوده است. ابعاد هنری - صنعتی و ابزار هر فرش‌بایی، در کمتر پدیده هنری این چنین گسترده بوده است. کثرت و ارزش آن، اصطلاحات و ترکیبات ویژه فنی، تخصصی، تولیدی، بازرگانی، سری که در مجموع، "زبان فرش" محسوب می‌شوند، بسیار چشمگیر است. البته هر یک از کلمات این زبان، در مناطق گوناگون و در گوشه‌های محلی دارای معنای خاص خود بوده و در این زمینه، واژگان مشترک میان همگان کمتر وجود داشته است. ناهماهنگی در این باب، در مواردی موجب بروز اختلاف می‌شد و گاهی بحث‌هایی نیز می‌انگیخت؛ بنابراین، گاه به این نتیجه منتهی می‌گردید که فصل مشترک برای شناخت فرش، فقط صورت دیداری و تصویری دارد. به همین سبب، در بسیاری موارد، اختلاف نظر به مناظرات و مشاجرات می‌رسید. اگر این بیش از بیست سال است که فرش دستباف ایران وارد عرصه نظام آموزشی کشور، به ویژه آموزش عالی شده است و غالب دروس در این زمینه، نزاری است و حتی در دروس عملی نیز، اصحاب آموزش عالی و پژوهش بنابر برداشت‌های شخصی سلسله اصطلاحات و واژگانی وضع و رایج کرده‌اند که نه تنها با گویش‌های گوناگون، متفاوت است، بلکه حتی با زبان رایج شهری نیز کاملاً مغایرت دارد؛ به همین سبب، آنچه از یک واژه در اذهان استادان و دانشجویان نقش بسته، با مصادیق آن بسیار متفاوت است؛ حتی با اصطلاحات بازاری نیز چنین مغایرتی دیده می‌شود. این مسئله، یکی از موارد اختلاف میان اصحاب آموزش و اهل تحقیق با هنرمندان و دست‌اندرکاران فرش است و گونه‌ای سرگردانی برای نسل جوان به‌ویژه دانشجویان و دانش‌آموختگان و پژوهشگران مسائل مربوط به هنر فرش پدید آورده است.

گذشته از این موارد، اصولاً به فرهنگ یا دانشنامه‌ای مرجع در این زمینه، آن هم از جانب سازمانی ذی‌صلاح نیاز بود. در تکاپوی تدارک چنین مجموعه‌ای بودیم که خوشبختانه با گردآوری کتاب حاضر مواجه شدیم: استاد احمد دانشگر، یکی از محققان و دانش‌پژوهان صدیق این فن، که حاصل بیست سال کوشش عاشقانه و کنجکاوی توأم با پشتکار و دقت نظر خود را در دسترس علاقه‌مندان قرار داده‌اند. گرچه پیش از این و برای هدف مذکور، مجموعه‌هایی تحت عناوین گوناگون، که هر یک در جای خود ارزشمنداند، منتشر شده است، ولی هیچ‌یک از آن آثار، چه از نظر کمیت مداخل و چه از نظر کیفیت علمی با این مجموعه قابل قیاس نیستند.

پس از بررسی‌های کارشناسانه روشن شد که این مجموعه با وجود کثرت مدخل، غنای مطالب و کیفیت مطلوب، به تنفیج دقیقی نیاز دارد. بنابراین، اعضای هیئت علمی که در همه زمینه‌های مربوط به فرش تجربه‌های علمی و عملی داشته‌اند، به کار تنفیج دانشنامه فرش دستباف ایران پرداختند.

امید است این کوشش مقبول دوستداران محترم فرش دستباف واقع گردد و در عین حال توقع داریم این مرکز را از هرگونه نقد و اصلاح بی‌بهره نگذارند تا در چاپ یا چاپ‌های بعدی به اصلاح موارد لازم اقدام شود.

در پایان لازم است ضمن تقدیر از همکاران اداری مرکز، از یکایک اعضای اصلی هیئت علمی تشکر کنیم؛ آقایان:

محسن محسنی (رئیس هیئت علمی)

محمدرضا عابد (معاون مرکز ملی فرش ایران)

رضا اله‌داد، (مشاور عالی مرکز ملی فرش ایران)

حسن قدرتی (مدیر تحقیقات مرکز ملی فرش ایران)

احمد دانشگر (مؤلف و عضو هیئت علمی)

ضمناً اشخاص زیر به عنوان میهمان و مشاور فنی - تخصصی به حسب مورد همکاری صمیمانه داشته‌اند:

سرکار خانم ژילה عرب‌زاده، مدیریت بنیاد فرهنگی - هنری زنده‌یاد رسام عرب‌زاده، کارشناس قالی‌بافی.

آقای مجید نیکویی کارشناس طرح و نقش (مرکز ملی فرش ایران)

آقای محمد ویسیان، کارشناس رنگ و رنگرزی (مرکز ملی فرش ایران)

رئیس مرکز ملی فرش ایران

مرتضی فرجی

www.ketab.ir

به نام خداوند بخشنده مهربان

سر آغاز

هنر آفرینا

جهان زیبایی از رویت گرفته

هنر بیچش ز گیسویت گرفته

رواق و طاق این سقف مقرنس

جواب از طاق ابرویت گرفته

مؤلف

سپاس پروردگار را که مایگان هنر در ضمیر بندگان خویش نهاد و دستمایه ابراز هنر را در اختیار ایشان قرار داد. دست هنرمند را سرچشمه بخشنده دریای ذهن او ساخت و چشم و ذهن او را بیننده و نیوشنده زیبایی‌های آفرینش خود فرمود.

با عشق و ذوق زندگی آدمی را نمکین داشت و حاصل کار را مایه آرایش رضای خلیفه خود^۱ در زمین قرار داد و او را به شکرگزاری از این موهبت، فراوانی نعمت وعده فرمود.^۲ دانش و فرهنگ و پیروی از حق را مبین تناخر انسان، و هرچه غیر آن را نه رحمانی، بلکه نشأت گرفته از افکار نازل این جهانی دانست. در فراسوی این جهان مادی، چه بسایرند جهان مردانی که به گوهر عرفان آراسته‌اند و روزان و شبان به کوشش، گوهر درونی خویش را به حق نزدیک و نزدیک‌تر می‌کنند و با نیروی جسمی به تأیید روح و به شکرانه سلامت نفس، هر یک صنعتی مفید به حال جامعه بشریت پدید می‌آورند و این صنعت را به یاری دانش و هنر ذاتی خویش، به عنوان فرهنگی تکامل یافته‌تر از آنچه از پدران خود به ارث برده‌اند، به فرزندان باز می‌سپارند.

سرزمین ایران از این گونه انسان‌های خدایی و گوهرنهاد، فراوان داشته و دارد و هم از این روست که ستایشگران هنر و ادب و فرهنگ این مردم در جهان بسیارند. جهانیان آگاه، اصالت و قدمت تاریخی و رفعت هنری و ادبی فرهنگ مردم این مرز و بوم را تکریم و تمجید کرده‌اند. این جایگاه نه به سادگی و در زمان اندک، بلکه با کوشش خستگی‌ناپذیر و طی نسل‌ها، به دست آمده و در اذهان مردم گیتی نفوذ کرده و پایدار مانده است.

در باب نفوذ فرهنگ پارسی، یکی از کتیبه‌های ایران باستان جمله‌ای درج شده که قابل تأمل است:

"بنگرید که نیزه پارسی چه دور رفته است."^۳

آیا منظور پدران این مردم با آن فرهنگ و پیروزی و افتخار آفرینی از نیزه‌ها همان سلاح کشته است که بر سر و سینه مردمان فرو می‌رود و جان ایشان را می‌ستاند؟!

پر واضح است که پاسخ منفی است، زیرا نیزه‌ها نه تنها از محدوده نیزه به دستان دورتر نخواهند رفت، بلکه در همان محدوده نیز محکوم به فنا و نیستی‌اند و هیچ‌گاه نیز مایه تفاخر نبوده و نیستند، در واقع شاید مقصود این بوده است:

۱. اَنی جاعَل فی الارض خلیفه. برگردان: من بر روی زمین خلیفه قرار دادم. (قرآن، البقره، آیه ۳۰)

۲. ... لِأَن شَکْرَکُمْ لَازِیْدُکُمْ. برگردان: اگر شکر کنید بر نعمت شما می‌افزاییم. (قرآن، ابراهیم، آیه ۷)

۳. از دبیر سیاقی، فرهنگ‌های فارسی، تهران، ۱۳۴۸.

"بنگرید پیکان‌های فرهنگ، هنر و زبان، ادب و معرفت ایرانیان چه دور و دورتر رفته است." بی‌شک نیروی معنوی فرهنگ ایرانیان و طراوت فکری آنها و آمیختگی این فرهنگ با احترام و ارجی که همواره بر بشریت و فرهنگ ملت‌ها می‌نهادند، سرایت‌پذیری و ماندگاری فرهنگ ایشان را فراهم ساخته است. نمونه ارج فرهنگی و جهان‌شمولی آن را استاد سخن سعدی شیرازی، به بهترین گونه بیان کرده است:

بنی‌آدم اعضای یک پیکراند که در آفرینش ز یک گوهراند
چو عضوی به درد آورد روزگار دگر عضوها را نماند قرار
تو کز محنت دیگران بی غمی نشاید که نامت نهند آدمی
او همه انسان‌ها را اعضای پیکری واحد می‌داند که اگر عضوی از آن به درد آید سایر اعضا را متألم و متأثر خواهد کرد. و از این هم یا فراتر نهاده است: فارغ از غم دیگران را شایسته نام آدمی نمی‌داند.

ماجرای کتاب فرهنگ جامع فرش ایران

به سال ۱۳۴۴ خورشیدی، که ارسن بانک کشاورزی در ناحیه ترکمن صحرا با مرکزیت شهر گنبد کاووس، مأموریت یافتیم به روستاییان در امر بهبود کشاورزی و دامداری و صنایع دستی ایشان یاری رسانم، با فرش‌بافانی رو به رو شدم که بر اثر فشار کار ناهنجار و استفاده از ابزار نامناسب و غیربهداشتی، به‌ویژه دارهای فرش‌بافی خوابیده و افقی در معرض آسیب قرار گرفته‌اند. ملاحظه‌های رقت‌انگیز مرا بر آن داشت تا نخست با استفاده از اعتبارات بانک مذکور برای رفع این ناهنجاری‌ها در حد توان اقدام کنم؛ سپس نخستین گام‌ها را برای تألیف کتابی در جهت راهنمایی دست‌اندرکاران فرش برداشتم. پس از انجام تحقیقات و بررسی‌های لازم با توکل به پروردگار توانا و یاری کارشناس بانک و یکی دو تن از ریش‌سفیدان محلی کار را آغاز کردیم. هدف ما نخست تقویت بنیه مالی کارگاه‌داران و بافندگان روستایی و عشایری برای تغییر ابزار کار، به‌ویژه دارهای خوابیده و زمین به دارهای ایستاده عمودی بود. بدین منظور طرح دارها ریخته شد و در پی آن از میان بافندگان داوطلب، افرادی انتخاب گردیدند و اندک مدتی زیر نظر کارشناس بانک و یکی دو تن از معمرین محلی در اختیار ایشان قرار گرفت و کار بافت با وضع تازه آغاز شد.

در این مقدمه، جای طرح این مسأله مهم نیست که آیا بهره‌وری از دارهای عمرانی با همه مزایای آن در میان بافندگان ترکمن ادامه یافت یا نه و یا اینکه، اصولاً تغییر سنت‌های جوامع تا چه حد امکان‌پذیر است و به ارزیابی لازم دارد؛ اما آن هنگام تصور نمی‌کردم فعالیت‌ها موجب شود تا تحقیقات میدانی نگارنده در باب فرش‌بافی مردم شهری و عشایری روستایی، ازجمله در مناطق ترکمن‌نشین و سپس کردستان، خراسان، کرمان و بلوچ و افشار و سایر مراکز فرش‌بافی و در پی آن، مطالعات کتابخانه‌ای، به تألیف مجموعه‌ای بیانجامد که نام فرهنگ جامع فرش ایران را بر خود گرفت و این مجموعه با همه نواقص، مأخذی برای پژوهشگران و حتی پایه‌ای برای تألیف دانشنامه حاضر شد.

سخنی پیرامون این دانشنامه و ویژگی‌های آن

کار تألیف دانشنامه فرش ایران پس از انتشار کتاب فرهنگ جامع فرش ایران، یعنی قریب هیجده سال پیش، آغاز شد. هدف از تألیف این کتاب، که کوشش شده است تا حد ممکن حاوی مطالب مورد نیاز پژوهشگران و دانشجویان و استادکاران رشته فرش‌بافی و صنایع و حرفه‌های جانبی آن از قبیل طراحی، رنگرزی، بافت و ترمیم و تکمیل و تزیین و بازاریابی و صادرات و فروش باشد، نگاه‌داشت رمز و رازهای این هنر - صنعت است که تا چندی پیش، همراه رازداران آن در دل خاک جای می‌گرفت و نابود می‌شد.

بی‌شک وصول به هدف مذکور، سودمندی‌های دیگری نیز دارد، از جمله ارتقاء کیفیت فرش ایران، این متاع ارجمند، از طریق آگاه‌سازی دست‌اندرکاران آن. باید توجه داشته باشیم که فرش‌بافی نه تنها هنر و صنعتی است با ارزش، بلکه در درجه نخست دانشی است مستقل، که صاحبان اصلی آن، روستاییان و عشایر تاکنون به دور از محیط‌های دانشگاهی مانده و برای تحقیق در ظرایف هنر و حرفه خود به اندازه کافی تخصص ندارند و دانسته‌ها و تجربه‌های خویش را به صورت مکتوب به نظم و نسق و تحریر در نیآورده‌اند. این مسئله، اگرچه زیان‌هایی به بار آورده، اما منافعی هم در پی داشته، از جمله موجب تأثیرناپذیری دست‌اندرکاران از مدعیان ناآگاه بوده است.

یکی از راه‌های مهم مقابله با از دست رفتن این سرمایه بزرگ و صنعت دستی ما ایرانیان، در این آشفته بازار بی‌توجهی به صنایع دستی،

این است که این میراث‌گران بها را، به عنوان ارزشمندترین سرمایه ملی از راه تحریر رمز و رازهای آن و در همه جوانب، به دست استادان فن و تهیه کتب و مقالات برای افزایش آگاهی‌های دست‌اندرکاران و نقل آن برای آیندگان، پا برجا کنیم.

خوشبختانه در یکی دو دهه‌ی اخیر در این باره جنبشی صورت گرفته و کتبی تألیف شده است و مراکز علمی و دانشگاهی استادانی تربیت کرده‌اند که در شناسایی فرش و هنر و صنعت آن به نوجوانان و جوانان کوشش‌های چشمگیری به کار برده‌اند و می‌برند.

کتاب حاضر مصداق فرموده مولانا است که:

آب دریا را اگر نتوان کشید

هم به قدر تشنگی باید چشید

باری، این اثر در برابر دریای خروشان و موج هنر مردم این مرز و بوم قطره‌ای بیش نیست؛ اما این تار نازک را می‌توان به ریسمانی پای برجا و نیرومند تبدیل کرد. تشویق راهروان راستین طریق این دانش‌نگارنده را به دریافت این حقیقت یاری نمود که شرایط اگرچه سخت، به هر حال کار باید انجام گیرد، زیرا همواره وصول به اهداف بزرگ، مرهون اقدامات جزئی است. بدین‌گونه، عزم گام در راه تألیف این مجموعه جزم کردم و کار تألیف این دانشنامه به یاری حق و لطف گروهی از اندیشمندان و دست‌اندرکاران صاحب‌نظر، که کتاب مشحون از تجارب ایشان است، به انجام رسید.

مایه بسی خرسندی است که پس از عقد قرارداد چاپ کتاب با مرکز ملی فرش ایران، به دستور ریاست محترم این مرکز کمیته‌ای علمی تخصصی، شامل گروهی کارشناس محرب، از طالب اعضای اصلی یا مدعو، برای ویراستاری و بازنگری آن تشکیل شد و این کار زیر نظر هیأت مذکور صورت پذیرفت. اکنون ضمن اظهار تشکر ویژه از علاقه‌مندی جناب آقای دکتر مرتضی فرجی، ریاست مرکز ملی فرش ایران و دلسوزی‌ها و پیگیری‌های خاص ایشان برای بازنگری، چاپ و نشر این دانشنامه، به ویژگی‌های این مجموعه می‌پردازم:

اول: این دانشنامه در چهار مجلد موضوعی، شامل شازده فصل (موضوع) به شرح زیر تنظیم شده است:

کتاب ۱. شامل مقدمه‌ها و شش موضوع (فصل) ابزار، مواد اولیه، رنگ (رنگ‌زاه‌ها، رنگ‌ها، شیمی رنگ، رنگ‌رزی)؛

کتاب ۲. شامل دو موضوع: طرح و نقش، آداب؛

کتاب ۳. شامل چهار موضوع: بافت و ترمیم و تکمیل، انواع بافتی، بافت و تکمیل، مقیاس‌ها؛

کتاب ۴. شامل چهار موضوع: جغرافیا و تاریخ فرش ایران و جهان، اقتصاد فرش‌های موزه‌ای و مجموعه‌ای، به انضمام فهرست کلی مدخل‌های دانشنامه.

دوم: مطالب کتاب تا حد ممکن، با انشای ساده و قابل فهم برای همگان نوشته شده است تا استفاده از آن برای عموم علاقه‌مندان، شهری یا روستایی و عشایری میسر باشد.

سوم: در نگارش کلمات و ترکیبات کوشش شده است تا حتی‌المقدور مصوبات فرهنگستان زبان فارسی مانند اصول جدانویسی‌ها و پساوندها و پیشاوندها رعایت شود.

چهارم: در متن کتاب، مجموعه مدخل‌های مربوط به یک موضوع با مختصر تغییر انشائی به یک سر هم قرار گرفته‌اند تا دسترسی به جوانب مختلف یک مطلب بدون مراجعه خواننده به صفحات دیگر کتاب، در یک فصل یا حتی یکی دو صفحه نزدیک به هم امکان‌پذیر باشد مثلاً:

در فصل اقتصاد به جای مدخل عرضه عنوان بازار - عرضه آمده یا به جای کساد بازار عنوان بازار - کساد قید شده است تا دو عنوان و مدخل مرتبط به هم ذیل یا نزدیک به یکدیگر قرار گیرند.

پنجم: آوانویسی مدخل‌ها و برخی اصطلاحات، با حروف آوایی لاتین به شرح جدول پیوست هر کتاب تکرار شده است تا دستیابی پژوهشگران غیرفارسی‌زبان بدانها ساده شود.

ششم: هر جا که نام خراسان در متن کتاب بدون قید شمالی - رضوی - جنوبی آمده است، نظر به کل خطه خراسان بزرگ است، شامل سه استان مذکور.

هفتم: در صورتی که مفهوم، مطلب یا جمله کاملی از فرد یا مأخذی در متن کتاب آمده باشد، مأخذ آن مشخص شده است. تنها مطالب منقول از کتاب فرهنگ جامع فرش ایران تألیف نگارنده، به سبب کثرت موارد نقل، از این قاعده مستثنی گردیده است.

هشتم: تصاویر مربوط به مدخل‌ها به صورت آلبوم جداگانه در پایان هر کتاب به تفکیک فصول آورده شده است. مدخل‌های دارای تصویر،

با علامت ستاره(*) در متن کتاب و بر روی مدخل مشخص شده‌اند و نیز توضیحات ذیل هر تصویر نیز برابر متن مدخل مربوطه است. بنابراین، مراجعه خواننده از طریق مدخل به تصاویر و بالعکس به سادگی میسر است.

نهم: فهرست‌های کتاب.

الف) فهرست‌های پیوست هر مجلد.

نمایه فهرست‌های کتاب

فهرست مدخل‌های جلد اول

فهرست موضوعی کتاب

فهرست حروف آوایی

جداول مقایسه درجه حرارت

فهرست منابع و مآخذ

ب) فهرست پایانی دانشنامه (مجلد چهارم).

افزون بر فهرست‌های مندرج در بخش (الف) در پایان مجلد چهارم فهرست القابیی همه مدخل‌های دانشنامه با ذکر نشانی کتاب و فصل مربوط به آنها در مجلدات و فصول آمده است.

در پایان لازم می‌دانم از راهنمایی‌های استادان و الا تمام هنر- صنعت فرش و دیگر افراد علاقه‌مند، در تدوین این مجموعه و اعضای اصلی و مدعو هیئت علمی منتخب مرکز ملی فرش ایران و اعضای هیئت اجرایی، که به نام ایشان در فهرست اول کتاب اشاره شده است، قدردانی و تشکر کنم. امیدوارم این دانشنامه، که با یار و مرکز ملی فرش ایران و با نظارت مستقیم جناب دکتر مرتضی فرجی، استاد دانشگاه امام حسین(ع) و ریاست محترم مرکز ملی فرش ایران و کوشش بی‌دریغ همکاران ایشان چاپ و منتشر می‌شود، در فراسوی کویر سترون نیازمندی‌ها، شیفته‌ای را به سرچشمه‌ای سیراب کننده ره‌مون گردد و یار و مددکار مردمان سخت‌کوشی باشد که به داشتن پدران و مادران هنرمند و صنعت‌گر افتخار می‌کنند و خواستار اعتلای هنر و زینت و پیش ایران سرفرازاند.

راهرو گر صد هنر دارد توکل بایدش

احمد دانشگر

شهریور ماه ۱۳۸۸ خورشیدی